

כשספר פוגש 'עכבר' ספרייה משולבת דיגיטל בגן הילדים

אינה פלוטוב, מדריכה ארצית,
אחראית על יחידת מידענות
וטכנולוגיות למידה דיגיטליות, האגף
לחינוך הגיל הרך, משרד החינוך

רינת אלפיה, מדריכה ארצית
לשפה ואוריינות, האגף לחינוך הגיל
הרך, משרד החינוך

בספרים, מאזינים בקבוצה לקריאתו של מבוגר, מתנסים בעצמם או עם חברים ב'קריאה כביכול' ופועלים 'בעקבות הספר'. היום ברור כי על ספרייה משולבת דיגיטל להיות חלק בלתי נפרד מהספרייה הפיזית המסורתית בכל גן ילדים.

כיצד נוכל להפוך את 'בית הספרים' בגן לגן עדן מטאפורי, שיזמין את הילדים להיכנס, לעיין בספרים, להתבונן באיורים, לשחזר ספרים מוכרים, להמציא סיפורים משלהם ולהתנסות בניצני קריאה? כיצד יאפשר המרחב לחלוק רגעי קסם של גילוי ושיח אורייני פורה עם מבוגרים או ילדים אחרים על ספרים ועל האוצרות הטמונים בהם?

כדי להצליח בכך כדאי לתת את הדעת על כמה שאלות עקרוניות:

את הספרות המקצועית המדגישה את החשיבות והיתרונות של הקריאה החוזרת בהשוואה לקריאה חד-פעמית; נדגים דרכים לשילוב הטכנולוגיה הדיגיטלית, אשר מאפשרת לילדים לחזור ולהאזין באופן עצמאי להקראה של סיפור, להרחיב את העיסוק בתכנים המובאים בו, לחזק ידע שפתי ולקדם חשיבה יצירתית, ביטוי אישי ופעלנות; נציג עקרונות לבניית ספרייה משולבת דיגיטל; ונציג דוגמאות ומגוון עדויות של גננות על דרכים לשילוב הטכנולוגיה הדיגיטלית כחלק מספריית הגן.

הספר והספרייה בגן הילדים

"תמיד האמנתי שגן עדן יהיה דומה לספרייה", כך בחר המשורר הארגנטינאי חורחה לואיס בורחס לתאר את הספרייה. הספרייה היא חלק בלתי נפרד מגן הילדים. בספרייה, הילדים מעיינים

ספר זה כל הסיפור! אמירה מוכרת זו מגלמת את מהות החשיבות של העיסוק בספרים בראייה כוללת ומתוך התייחסות לתחומי התפתחות מגוונים: קוגניטיביים, רגשיים, חברתיים, לשוניים ועוד. קריאה משותפת של ספרים החל מהגיל הרך, ומאוחר יותר קריאה עצמית, מטפחת יכולות, מיומנויות וערכים ומסייעת ברכישת ידע. ילדי דור האלפא, אשר מתחנכים היום במערכת החינוך, נחשבים לדור המשכיל ביותר מבחינה טכנולוגית בתולדות האנושות. הם נפגשים עם הטכנולוגיה בכל מקום מעצם היותה חלק ממרחבי החיים שלהם. המטרה העיקרית במסגרת הגן היא לנצל טכנולוגיה זו בצורה מושכלת לקידום הפדגוגיה החינוכית. במאמר זה נציג שימוש **בספרייה משולבת דיגיטל** כפרקטיקת למידה בגן, תוך שימת דגש על קריאה חוזרת: נסקור

ארגון הספרייה

חשוב שמרחב הספרייה יעמוד לרשותם של הילדים לאורך יום הלימודים כולו. כדי לתת מענה להעדפות שונות של ילדים, יש לאפשר להם להיחשף למגוון רחב של סוגות. רצוי לדאוג לשלב ספרים שבהם טקסטים ספרותיים, כגון ספרות ושירה עברית ומתורגמת, אגדות ומעשיות, סיפורי תורה וסיפורי חז"ל, לצד ספרים המציגים מידע, כגון ספרי מדע, ספרי אמנות, ספרי תפילה, ספרי בישול, אנציקלופדיות ומילונים. רצוי שיהיו בספרייה ספרים אחדים בכמה עותקים, כך שהילדים יוכלו לעיין בהם יחד ולנהל שיחה עליהם. בגנים שבהם לומדים ילדים ששפתם הראשית אינה עברית, חשוב להציג בספרייה גם ספרים בשפתם.

כדי לקיים ספרייה פעילה וספריית השאלה בכיתת גן ממוצעת, מומלץ שבספרייה יהיו מספיק ספרים בהתאמה למספר הילדים בגן על מנת לאפשר לכל ילד אפשרויות בחירה מגוונות לפעילות בספרייה, וכן על מנת לאפשר לכל ילד לבחור ספר להשאלה על פי קצב הקריאה שלו לאורך שנות לימודיו בגן, ולהותיר מגוון ספרים לפעילות בגן. רצוי שהספרייה תמוקם במקום שקט ומואר בתאורה טבעית, אך לא במקום מבודד. מרחב כזה יאפשר לילדים להתרכז, לעיין בספרים ולהקשיב לסיפורים. חשוב שהמרחב יהיה אסתטי ולא עמוס בגירויים.

גן דולב • באר שבע • מנהלת הגן: טניה רוגשטיין-גרו

קריאה או הקראה?

ההצעה למפגש חוזר עם ספר מבוססת על קריאה חוזרת של הספר על פי מודל הקריאה הדיאלוגית (קולן, 2023, מפגש מוקלט). מה שעומד מאחורי המושג 'קריאה' היא העובדה שעל אף שהילדים אינם קוראים בפועל, בניית המשמעות משותפת לילד/ה ולסוכן/נת השיח המקריאה את הספר ומשוחח/ת עם הילד/ה.

לכן, במאמר זה בחרנו במאמר זה להשתמש במושג **קריאה** בהקשר לילדי הגן, ולא **הקראה**.

בנוסף, פעמים רבות, במיוחד אחרי שקוראים את הסיפור ועוסקים בו שוב ושוב, הילדים 'קוראים' את הסיפור מהזיכרון או מספרים אותו במילותיהם, כשהם יכולים להשתמש באיורים כתומכי זיכרון.

אלו הם ניצני קריאה שאינם מבוססים על פענוח הטקסט באופן המילולי של המושג.

- מה כדאי לקחת בחשבון בבואנו לארגן את מרחב הספרייה בגן?
- אילו רהיטים ופריטים יכולים להתאים לספריית הגן?
- מה הן סוגות הספרים הרצויות בהלימה לתפיסה הפדגוגית?
- האם יש מספר רצוי של ספרים לספרייה?
- מה לגבי קטלוג והאם בכלל יש צורך בו?
- מה הן האפשרויות לניהול הזמן בספרייה?
- מה הן האפשרויות לשילוב כלים דיגיטליים בספרייה בגן, ובכלל - האם כדאי?

במאמר זה ננסה לתת מענה לשאלות אלו ונציג כמה עקרונות מומלצים הניתנים ליישום בגן.

גן שקד • בית חנניה • מנהלת הגן: מגי גושמן

פעילות בספרייה

הילדים עסוקים בהבהרת משמעויות שטחיות יותר של הטקסט (טל, 2018). לכן, קיימת חשיבות רבה למפגש החוזר עם הסיפור בקבוצות קטנות ובתיווך מבוגר, תוך עיבוד התכנים ועיסוק במסרים הגלויים והסמויים.

הקריאה החוזרת מסייעת לילדים 'להתיידיד' עם הטקסט. ההיכרות והשיח תורמים להבנת המסרים, לאיתור מידע ולהעמקת ההבנה (לוי-שמעון וקולן, 2019). זאת ועוד, על פי קליין ויבלון (2008), "הסגנון האנליטי, הכולל עידוד המעורבות של הילדים בשיחות רפלקטיביות ומעוררות מחשבה סביב הסיפור (דרך שאלות של "למה" ו"איך"),

הקריאה בספרים וההאזנה להם מסיבה הנאה ועניין, מעודדת סקרנות, מסייעת בפיתוח הדמיון והחשיבה היצירתית, מרחיבה את ידע העולם ומעשירה את אוצר המילים. נמצא כי קריאת ספרים ושיחה עם הילדים על הכתוב בהם תרמו להישגים טובים יותר של הילדים בתחומי תפקוד הקשורים למוכנות לבית הספר (זיהוי אותיות, פתרון בעיות יישומיות, השלמת מילים, זיכרון קצר מועד, הבנת שפה וביטוי מילולי) (קליין ויבלון, 2008). חשוב להקריא לילדים ספרים בסיטואציות שונות, להפגיש אותם עם מגוון סוגות של ספרים ולהרבות

רצוי לשתף את הילדים בארגון הספרים בספרייה, בקטלוג הספרים על פי קטגוריות, בקביעת כללי ההתנהגות עם הספרים ובקביעת תהליך ההשאלה הביתה, במידת הצורך והעניין. מעת לעת אפשר לרענן את סידור הספרים בספרייה, ולבחור עם הילדים קטגוריות למיון ואת הספרים שיוצגו בתצוגה ייחודית על פי בחירתם. ארגון הספרים ייעשה באופן שיעודד את השימוש בהם בהקשרים שונים ובזמנים שיבחרו הילדים. הספרים יימצאו בגובה מותאם ונגיש לילדים, ובאופן שיאפשר להם לראות את הכריכה הקדמית.

גן דקל • מנהלת הגן: הילה טוקרסקי

גן דבורנית • עומר • מנהלת הגן: הדן קובל

נתגלה אפקטיבי ביותר: נמצאו מתאמים חיוביים מובהקים בינו לבין מבחני אוצר מילים בגיל 3 ועם סיום הגן, וכן בינו לבין הבנת סיפורים בגיל 4².

רצוי להפוך את מפגשי הקריאה לאינטימיים ולהנהיגם בקבוצה קטנה וקבועה, הבוחרת ספר אהוב לקריאה חוזרת. בכל קריאה יתקיים שיח בתיווך אחד מאנשי הצוות, תוך הקשבה מכוונת לילדים וגילוי המשמעויות הייחודיות שכל אחד ואחת מהם מעניקים לסיפור. דרך זו מאפשרת לילדים להעמיק את היכרותם עם שפת הסיפור והאיורים. האיורים יכולים לשמש 'קביים' לשחזור הסיפור באופן עצמאי על ידי הילדים. השיח המאפשר לכל אחד ואחת מהילדים להתבטא, מסייע לאנשי הצוות להיחשף

בקריאת ספרים. לצד זאת רצוי לבחור כמה ספרים לאורך השנה וסביבם לנהל מפגשים חוזרים בקבוצה קבועה, כאשר כל מפגש יפתח צוהר לעולמות שונים ולקידום מיומנויות רגשיות בין-אישיות ותוך-אישיות².

קריאה חוזרת של ספר תורמת להשתתפות פעילה של הילדים בדיון על תוכני הספר ולמעורבות אינטנסיבית בהצעת פרשנויות על הטקסטים, הסקת מסקנות לגביהם והעלאת השערות על המוצג בהם. זאת, בניגוד למפגשים חד-פעמיים עם ספרי ילדים, שבהם

2 להרחבה קריאה דיאלוגית באוגדן צמצום פערים בשפה בגני הילדים.

<https://meyda.education.gov.il/files/PreSchool/zimzumpa-arim-ogdan/kriya-diologit.pdf>

מרחב הספרייה יכול לכלול שטיח, ספה קטנה, כריות ישיבה ו/או שולחן וכיסאות. כדאי שיהיו בספרייה גם אמצעים דיגיטליים, כגון מחשב או טאבלט, שיאפשרו האזנה חוזרת לסיפורים והקלטת דברי הילדים (הרחבה על נושא זה בהמשך). אפשר גם למקם לוח לבד, שעם או מגנט עם דמויות ואיורים מספרים או מעשה ידיהם של הילדים, שיוכלו לאפשר להם לשחזר את הסיפורים.

על פריטי הריהוט לאפשר לבאי הספרייה לבחור את צורת הישיבה המועדפת עליהם, באופן שיאפשר פעילות אינטימית ורגועה של ארבעה עד שישה ילדים עם מבוגר¹.

1 מתוך: הספרייה בגן | מאגר חומרי הוראה לגני ילדים - מרחב פדגוגי, משרד החינוך

לנקודת המבט הייחודית של כל ילד/ה ולהכיר טוב יותר את עולמם, רגשותיהם וצורכיהם. לקריאה חוזרת יש כמה מטרות מרכזיות: טיפוח העשרה לשונית, רכישת כישורי אוריינות, טיפוח חשיבה יצירתית ופיתוח כשירות חברתית, התורמת לביטחונם העצמי של הילדים³. במהלך הקריאה החוזרת מומלץ לתעד את המפגש. תיעוד המפגש יכול לסייע לצוות להעמיק את ההיכרות עם הילדים וצורכיהם ולקדם ילדים בקבוצה באופן יעיל יותר. הקריאה המשותפת, השיח האורייני והעיסוק בקירוב הספר אל הילדים, תוך שאילת שאלות, עצירות מתודיות לניבוי התרחשויות בטקסט ווידוא ההבנה תוך שחזור והיזכרות בדמויות, במאורעות ובהתרחשויות, הם הדגשים בפעילות בספרייה.

הקריאה החוזרת משתלבת במטרות מרכזיות של תוכנית הלימודים בתחומי הליבה השונים. יעדים מרכזיים בגן הילדים הם פיתוח מכוונות לספר, טיפוח כישורים שפתיים אורייניים, הרחבת אוצר המילים, טיפוח הדמיון, יצירת התרגשות והתפעלות מספר ולימוד ערכים חברתיים ומוסריים. הקריאה החוזרת מאפשרת עיבוד של הסיפור בפן האורייני והרגשי. המפגש הקבוצתי וניהול הדיון המשותף מאפשרים לילדים הבניה משותפת וייחודית של ידע, והקריאה החוזרת בקבוצה מזמנת שילוב של תודעות המפרשות את אותו טקסט (טל, 2018).

בחירת הספרים

על מה כדאי לתת את הדעת בעת בחירת הספרים? מומלץ להתאים את הספרים הנבחרים לשלבי התפתחותם של הילדים. הגננת תחשוף את צוות הגן לשיקולים בבחירת הספרים, ותשתף אותו בשלבי ההיכרות עם הספר ובפעילות לפיו, תוך שילוב המפגשים בסדר היום ובתכנון השבועי. בכל שבוע

3 להשראה: עקרונות למפגש חוזר עם ספר, ד"ר צביה ולדן בשיח עם מדריכות, משרד החינוך.

יתקיים לפחות מפגש אחד לכל קבוצה עם אחד מאנשי הצוות, כאשר איש הצוות משמש 'סוכן שיח', המתווך את הקריאה ומעודד את הילדים לשוחח על הספר ומסריו בהתאם לבחירתם של הילדים והרלוונטיות לעולמם.

חשוב להפגיש את הילדים עם ספרים המתאימים לעולמם ולתחומי העניין שלהם. יש לשים לב לאורך הספר ולמשלב הלשוני, ולבחור ספרים שירחיבו את ידע העולם של הילדים. יש להימנע מספרים מגויסים. מומלץ לבחור ספרים שבהם מבוחר דמויות מגוונות ועשירות, המציגות אירועים הקרובים לחייהם של הילדים, דילמות והתמודדות עם קשיים, פחדים ורגשות שונים. חשוב לתת את הדעת על זימון ספרים שאינם מנציחים סטריאוטיפים מגדריים ועוד.

איכות האינטראקציה של המבוגר עם הילדים משפיעה על התקדמותם של הילדים ועל מידת השתתפותם והגשמת מטרות התהליך. לפיכך, חשוב שהמפגש יתקיים במקום נעים, ושאישי הצוות יהיה קרוב לילדים, יביע חיבה וקשר חם, יראה

את התלהבותו מהמפגש האינטימי, יהיה קשוב ורגיש, יחזק ויעצים את הילדים. כאמור, העיסוק בספר יכול לזמן הרחבה ופיתוח של ידע העולם בהקשר לסיפור. בהקשר לכך, נשאלות כמה שאלות:

- האם בנוסף לפעילויות חשובות אלו כדאי לזמן לילדים אפשרות להאזנה עצמית לסיפור במועד שבו הם יבחרו?
- האם אפשר לעודד חקר וגילוי עצמאיים בעקבות הסיפור?
- האם אפשר לקדם מיומנויות בין-אישיות גם כאשר המבוגרים אינם חלק מהפעילות?
- האם אפשר לקדם עשייה נוספת, שתסייע להבנת המסרים, להטמעת מילים חדשות ולעידוד הילדים לשחזר את הסיפור באופנים מגוונים ובאופן עצמאי?

בחלק הבא של המאמר ננסה לתת מענה לשאלות אלה בהתייחס למקומה של הטכנולוגיה הדיגיטלית.

ספרייה משולבת דיגיטל בגן הילדים

אז מה קורה כשספר פוגש 'עכבר'? כיצד ניתן לאפשר קריאה חוזרת והעמקת ההבנה של תוכן הסיפור באופן עצמאי באמצעות שימוש בטכנולוגיה דיגיטלית? זאת, כמובן, רק לאחר שהילדים הכירו את הספר בקריאה חוזרת בקבוצות קטנות.

ראשית, כדאי לברר:

- מהי ספרייה משולבת דיגיטל? מה ההבדל בין ספר דיגיטלי אלקטרוני לייצוג של ספר המשולב בספרייה משולבת דיגיטל?
- האם כדאי לשלב טכנולוגיה דיגיטלית בחינוך בגיל הרך? ואם כן, כיצד משלבים אותה באופן מושכל בגן?
- מהם העקרונות להקמת ספרייה משולבת דיגיטל?
- כיצד ניתן לעודד באמצעות ספרייה משולבת דיגיטל עיסוק בפעילויות בהשראת הספר במרחב הפיזי?

על שאלות אלו ועוד נרחיב להלן, תוך הצגת דוגמאות וחוויות של גננות.

טכנולוגיה דיגיטלית וחינוך הגיל הרך

הכלים הטכנולוגיים הם חלק אינטגרלי מהחיים במאה ה-21. ילדי דור האלפא, אשר נולדו לעולם המצויד בכלים אלו, מתנסים בהם ואף נהנים מהשימוש בהם. מחקרים שנערכו בעשורים האחרונים הוכיחו באופן חד-משמעי כי שילוב טכנולוגיה בלמידה עשוי להשפיע באופן חיובי על התפתחותם הקוגניטיבית, הלוגית והחברתית של ילדים צעירים (משרד החינוך, 2022). השאלה המרכזית בעידן המודרני אינה האם יש לשלב את הטכנולוגיה בגיל הגן, אלא באיזו דרך ומתי להשתמש בה באופן מושכל כדי שהיא תעניק יתרון חינוכי מובהק (US Department of Education, 2017).

חשוב לזכור, כי על פי האקדמיה האמריקאית לרפואת ילדים (AAP, 2017), מומלץ שילדים בני 2-5 ייחשפו למסכים עד שעה ביום בלבד. המלצה זו מתייחסת לצפייה רצופה במסך, ולכן חשוב להקדיש תשומת לב רבה למאפייני הפעילות של הילדים מול המסכים (צפייה פסיבית מול פעילות אקטיבית), למשך השהייה וההתבוננות הרצופה במסך, לסוגי התוכן שהילדים צורכים, לסביבה המקיפה את זמן המסך ולתיווך ולמעורבות המבוגר (משרד החינוך, 2022). החוקרים מאמינים שהפעילות וסוג התוכן שצורכים הילדים מול המסך הם הגורם המשפיע ביותר, ושההשפעות של משך זמן המסך הן קטנות בהשוואה לאיכות הפעילות מול המסך (Kapella et al., 2022).

מסקירה קצרה זו אפשר להבין, שעוד לפני שמחליטים לשלב טכנולוגיה דיגיטלית בספריית הגן, חשוב להפעיל את שיקול הדעת הפדגוגי בבחירת התוכן שיהיה מוצג על המסך, ולברר מה היתרון בשימוש בכלים אלו על פני התנסות פיזית. על כך נרחיב בהמשך המאמר.

ספרייה משולבת דיגיטל בגן הילדים

ספרייה משולבת דיגיטל היא סוג של מאגר דיגיטלי, אשר מנגיש לילדים מגוון תכנים בהקשר לספרים נבחרים הנמצאים בספרייה הפיזית של הגן. חשוב להבחין בין ספר דיגיטלי ובין ספרייה משולבת דיגיטל. ספר דיגיטלי הוא ספר המוגש לקורא בצורה דיגיטלית מלאה בכל המרכיבים (טקסט, איורים, שמע). בספרייה משולבת דיגיטל יש כמה כותרים (ספרים) דיגיטליים. כמו כן, בנוסף להאזנה לספר, ספרייה משולבת דיגיטל מציעה ומעודדת מגוון פעילויות פיזיות בעקבות הספר. היא גם עשויה לכלול תכנים נוספים, כמו פירוש מילים נבחרות מהספר, מרכיבים חזותיים וקובצי שמע (אודיו) ווידאו בהקשר להבנת המילים הנבחרות והצעות לפעילויות במרחבי הגן. כל אלו אמורים

לסייע לילדים בהבנת הסיפור ומסריו. מבנה הספרייה המשולבת דיגיטל הוא מסתעף ולא לינארי. כלומר, המשתמש בספרייה דיגיטלית נחשף לדף שער, שבו מרוכזים ייצוגים של כל כריכות הספרים שנמצאים בספרייה, המקושרים בנקודות חמות אל הפעילויות וההרחבות הייחודיות לכל ספר בספרייה. חשוב לציין, כי לכל ספר בספרייה משולבת דיגיטל יש הקראה קולית של הסיפור, שמאפשרת לילדים לשוב ולהאזין לסיפור, לעצור על פי בחירתם ולהמשיך בהאזנה. דבר זה מאפשר לילדים שטרם רכשו את מיומנות הקריאה לשלב **עלעול** והתבוננות בספר הפיזי, המהווה את ערוץ הקלט החזותי, לצד **האזנה** לספר המוקרא, המהווה את ערוץ הקלט השמיעתי. פעילות זו תתקיים באופן

גן אננס • ירושלים • מנהלת הגן: עמית אסרף כהן

עצמאי וללא תלות במבוגר. בכל שלב יכולים הילדים לבחור להמשיך בפעילות או לחזור לדף המרכזי.

בדוגמה, תבנית הצעה לבניית ספרייה משולבת דיגיטל על בסיס מצגת Power Point קלה וידידותית למשתמש. יתרון נוסף למצגת כזו הוא שהיא אינה כלי אינטרנטי, שבו עלולים להיות משולבים תכנים הפוגעים בזכויות יוצרים ו/או בחיסיון הפרט של כל ילד וילדה בגן. כאשר תבנית זו מוגשת לשימוש הילדים על מחשב או טאבלט בגן, ניתן לכלול בה תצלומים מהספר, קובצי שמע של הקראת הסיפור על ידי מבוגר או הקלטות של הבעה מילולית של ילדי הגן ותוצרים חזותיים וקוליים אחרים. נזכיר, כי **על פי חוק מנכ"ל**, מותר להשתמש בתצלומים מספר, בקובצי שמע, בסרטונים ובתצלומים מהרשת לצורך הלמידה בגן, אך חל איסור מוחלט להעלות אותם לרשת ולהפיצם מחוץ לגן.

הצגת ספר דיגיטלי בספרייה משולבת דיגיטל

כל ספר דיגיטלי בספרייה יוצג בדף שער שימש כקטלוג. הצגת הספר הדיגיטלי תכלול:

- תצלום של כריכת הספר, שם הספר, שם המחבר/ת ושם המאייר/ת

בשילוב סמלילים שייצגו אותם, כאשר בהקלקה על כל אחד מהמרכיבים יוכלו הילדים להאזין להקראת המילים.

- סמליל המקשר לקובץ שמע של הקראת הסיפור על ידי מבוגר (איש צוות הגן, הורה או מבוגר אחר). חשוב לא להפוך את הספרייה משולבת דיגיטל לספר דיגיטלי, ולכן מומלץ לא לצלם את הספר, אלא לעודד את הילדים להחזיק את הספר באופן פיזי ולדפדף בו בעת ההקשבה לקובץ השמע של הקראת הסיפור. בעת מעבר דף חשוב לשלב בקובץ השמע צליל מוסכם, למשל צליל של דפדוף, ועל ידי כך לסמן לילדים לעבור לדף הבא. אם משלבים בספרייה משולבת דיגיטל ספרים מספריית פיג'מה⁴, ניתן להטמיע בשקף הספר **הסכתים (פודקסטים) מערוץ היוטיוב של ספריית פיג'מה**, ולהאזין לקריאה מקצועית של תוכן הסיפור בשילוב אפקטים קוליים ומוזיקה. אפשר להכין גם הסכתים משלכן/ם. לשם כך, עיינו בתוכן של **הסכתים (פודקסטים) בפרק דרכי הוראה לשילוב מושכל של טכנולוגיה בחוברת קווים מנחים ללמידה משולבת**

4 ספריית פיג'מה - מסורת של סיפורי לילה טוב (pjisrael.org)

דיגיטל בגן הילדים, ולמדו כיצד ניתן לעשות זאת בקלות וביעילות. כך תוכלו להפוך את הקראת הסיפור למעניינת יותר.

- הצגת שלוש-ארבע מילים מרכזיות מהספר, שתוסברנה באמצעות קובץ שמע המתאר את משמעות המילה וכן ייצוג חזותי של המילה הכתובה וצירור או תצלום מתאים. בבחירת המילים יש לחשוב על מילים אשר ההסבר עליהן יוכל לסייע בהבנת המסרים בסיפור, ובהמשך הפעילויות יוכלו הילדים להעמיק בהבנתן.
- הצעות לפעילויות פיזיות להעמקת הבנת תוכן הספר או מילים/מושגים מהספר. חשוב שהפעילויות תתכתבנה עם המסר של הסיפור ותעודדנה את הילדים להמשיך לפעול, כך שיוכלו להרחיב את הידע שלהם על ידי חשיפה לתוכן שאינו זמין להם בסביבתם הקרובה. פעילויות אלה גם תסייענה בהטמעת המילים הנבחרות, בהכנסתן ללקסיקון הפעיל של הילדים ובקידום פעולות, יצירתיות ושיתופי פעולה בין הילדים.

עקרונות להקמת ספרייה משולבת דיגיטל בגן הילדים

1. תוכן פדגוגי דיגיטלי של ספרייה משולבת דיגיטל

על בחירת הספרים וייצוגם הדיגיטלי להיות מותאמים לאוכלוסיית הגן (ספרים מותאמים לגילם ולרמת התפתחותם של ילדי הגן, שילוב קובצי שמע לצד מילים בודדות ולא ריבוי של טקסט כתוב, תצלומים ברורים, סרטונים קצרים וממוקדים בשפה העברית וכדומה).

יש להקפיד על הכללים הבאים:

- התוכן הדיגיטלי הולם ופונה לכלל ילדי הגן (מבחינה מגדרית, תרבותית, שפתית ועוד).
- מתקיימת הזמנה ללמידה שיתופית (פנייה ברבים, הכוונה לשיתוף ולשיח).
- התוכן אינו כולל סצנות של אלימות או סטריאוטיפים.
- התוכן הדיגיטלי תומך בהעברת מסרים ועונה לצרכים הפדגוגיים, ולא מסיח את תשומת ליבם של הילדים. במחקרים רבים שבהם נבחנו התנסות של ילדים עם ספרים דיגיטליים נמצא שהשימוש במולטימדיה, הנפשות, מוזיקה ואפקטים שונים תורם להבנת הסיפור כאשר הוא מותאם וקשור לתוכן. שימוש מוגזם ושאינו בהקשר באמצעים אלו עלול לגרום להסחת דעתם של הילדים ולהקשות על הבנתם (תורגמן, 2016).
- הפניה לפעילות פיזית או דיגיטלית בעקבות הספר מקדמת הבנה טובה יותר של תוכן הסיפור. לדוגמה, לצד הספר המנהרה של נורי מאת רוני גלבפיש (מאיירת רותם טפלו, הוצאת מודן), שחולק במסגרת ספריית פיג'מה⁵, נוכל להציע לילדים לצפות בסרטון המציג את החולד בסביבתו הטבעית, כאשר הוא חופר מנהרה ונעלם בתוך האדמה. הצפייה בסרטון עשויה לתרום להבנת תוכן הסיפור, מכיוון שגיבורת הספר היא 'חולד', המתנסה בחפירת מנהרה ומתמודדת עם ניסיונות ראשונים לעצמאות לבדה, בדיוק כפי שמתואר בסרטון המוחשי. לעומת זאת, חשיפה של הילדים לסרטון של מנהרות שחופרים בעלי חיים אחרים או אנשים עשויה להיות תוכן שולי, שלא בהכרח תורם להבנת תוכן הסיפור הספציפי⁶.

5 להצעות לפעילויות נוספות עם הספר המנהרה של נורי באתר ספריית פיג'מה

6 להרחבה: ספרייה משולבת דיגיטל בגן הילדים, עם נטלי מאי רפאל, מדריכה פדגוגית בעיר ירושלים, שהציגה את התוכנית בכנס ארצי בנושא למידה משולבת דיגיטל בגן הילדים.

על מנת להגדיר את העקרונות המובילים להקמת ספרייה משולבת דיגיטל בגן נתבסס על המחווה של ארגון מרחב טכנולוגי דיגיטלי בגן, שמוצע לשימוש הצוותים החינוכיים בגיל הרך בחוברת קווים מנחים ללמידה משולבת דיגיטל בגן הילדים.

ארגון מרחב ספריית הגן, הכולל ספרייה משולבת דיגיטל

- המרחב כולל סביבת מחשב נייד ו/או טאבלט/מחשב נייד המאפשרים למידה ניידת, כלומר למידה שיכולה להתקיים בכל מקום בגן, כולל מרחב הספרייה.

אם המרחב כולל מחשב נייד, חשוב לבדוק:

- האם יש התאמה בין גובה הכיסא לשולחן?
- האם יש התאמה בין גודל המסך למרחק הישיבה מולו? אם במרחב הספרייה יש מסך מחשב גדול, יש לדאוג להרחיק את הילדים מהמסך ולהבטיח מרחק מתאים בין המסך לעיני הילדים. מומלץ לעשות זאת על ידי ארגון מרחב עבודה בשולחן נפרד והוספת מקלדת ועכבר אלחוטיים לשימוש הילדים.
- על השולחן המיועד למסך המחשב/טאבלט חשוב שיהיה מקום להנחת אביזרים פיזיים: ספר פיזי, אביזרים ומשחקים, דפים וכלי כתיבה ועוד.
- בארגון מרחב טכנולוגי דיגיטלי במרחב הספרייה חשוב לאפשר ליותר מילד אחד לפעול בו-זמנית בסביבה, ולזמן אפשרויות לשיתוף פעולה בין הילדים ולקבלת החלטות ולפתרון בעיות באופן משותף. בכך נוכל לעודד ולחזק את הפעילות הקבוצתית השיתופית הספונטנית של הילדים.

גן האושר • ירושלים • מנהלת הגן: אושרית אסייג

2. עבודה עצמית ועצמאית של הילדים בסביבה הדיגיטלית ובמרחבי הגן

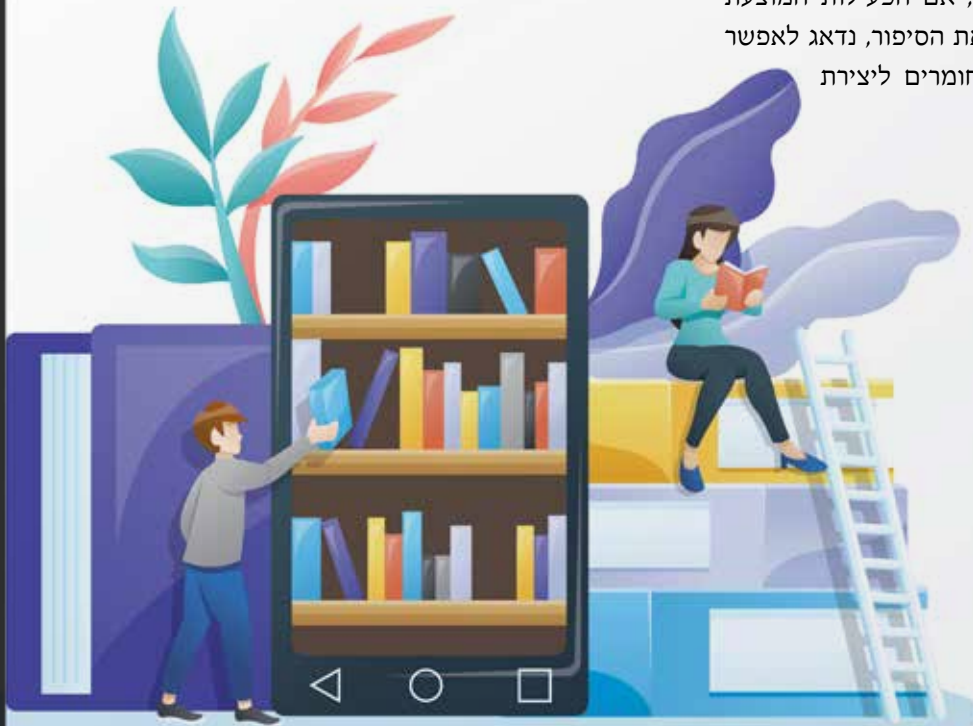
- על הספרייה משולבת דיגיטל להיות מונגשת לילדים בשולחן העבודה של המחשב/הטאבלט או בתיקייה המיועדת לשימוש הילדים.
- על הסביבה לשלב קובצי שמע, שיאפשרו ויעודדו עבודה אישית ועצמאית של ילדי הגן.
- על הסביבה לכלול סמלילים מוכרים, שיאפשרו לילדים לבחור את התוכן הרצוי להם באופן עצמאי.
- במצגת ספרייה משולבת דיגיטל צריך להיות דף מרכז, שבו הפניות מסתעפות לדף של כל ספר, ואפשרות חזרה לדף המרכז באמצעות הפעלת היפר-קישורים בתוך המצגת.
- על הייצוגים הגרפיים (תצלומים, סרטונים, סמלילים) לתמוך בהבנת המסרים ועל ידי כך לעודד ולאפשר עבודה עצמית ועצמאית.

3. שילוב התנסות פיזית עם התנסות דיגיטלית

- על הפעילויות המוצעות בסביבה הדיגיטלית להפנות את הילדים להתנסות פיזית במרחבי הגן השונים.
- במרחב הפיזי של הגן צריך להיות כל מה שנדרש להתנסות המוצעת. לדוגמה, אם הפעילות המוצעת מפנה את הילדים להמחזיז את הסיפור, נדאג לאפשר לילדים להשתמש בסדנת חומרים ליצירת אביזרים ותחפושות.
- אם יש צורך ו/או אפשרות לתעד את ההתנסות הפיזית באמצעות צילום או הקלטה, כדאי לאפשר שמירה של התוכן דיגיטלי שצולם או הוקלט. מומלץ ליצור תיקייה דיגיטלית המיועדת לכך ולקשר אותה לדף הספר.

4. בטיחות, שמירה על הבריאות ושמירה על זכויות יוצרים

- יש להפעיל אמצעי לבקרת משך זמן העבודה בסביבה הממוחשבת. על מנת לאפשר לצוות הגן לעקוב אחרי משך השהייה של הילדים בסביבה הממוחשבת מומלץ להצטייד באמצעי משמיע צליל.
- יש להקפיד על סביבה בטוחה מבחינה פיזית: חפצים בטיחותיים וכללי התנהגות במרחב (מה מותר ומה אסור ביחס להתנהלות בסביבה).
- על מיקום המחשב לאפשר לצוות הגן להשגיח באופן מתמיד על פעילות הילדים באמצעות שמירה על קשר עין או מעורבות פעילה בפעילות הילדים (לתווך, ללוות את הילדים בבחירת התוכן, להעביר פעילות בשילוב מחשב ועוד).
- מומלץ לשלוט בחיבור לאינטרנט ולנתקו כאשר הילדים עובדים באופן עצמאי, ללא תיווך צמוד של מבוגר. מומלץ למנוע גישה ישירה לאינטרנט ממסך הבית של המכשיר הדיגיטלי.

סיכום

על פי עדויות של גננות, שילוב של קריאות חוזרות ושיח אורייני בתיווך מבוגר, לצד שימוש מושכל בספרייה משולבת דיגיטל בגן, אשר משלבת התנסויות במרחב דיגיטלי לצד התנסויות במרחב הפיזי, עשויים לספק לילדים פעילות מהנה ומשמעותית סביב ספרים

בכנס הארצי למידה משולבת דיגיטל בגן הילדים הציגה אודליה פרץ, מנהלת גן סיס בחולון, את יכולתם של הילדים ליצור ספרים דיגיטליים פרי דמיונם גם כאשר הם דוברים עברית כשפה שנייה. באותו כנס הסבירה הילה ממיה, מנהלת גן שעורה בנס ציונה, כיצד ליצור ספר דיגיטלי משותף עם כל קהילת הגן.

ספרים בהפקת הילדים כחלק מהספרייה משולבת דיגיטל של הגן

לצד הפעילויות בעקבות ספרים שחיברו סופרים ומשוררים, בספרייה משולבת דיגיטל ניתן לכלול גם ספרים שהילדים חיברו ואיירו בעצמם. ספרים אלו יכולים להיות ספרים פיזיים (הכתובים ומאויירים על ידי הילדים באופן פיזי) או ספרים דיגיטליים הנגישים לעיון ולקריאה באופן דיגיטלי.

ספר דיגיטלי, בדומה לספר רגיל, יכול לכלול טקסט ואיורים, אך, בנוסף לכך, על מנת להנגישו לילדים ניתן לשלב בו קובצי שמע ולאפשר לילדים שעדיין לא רכשו את מיומנויות הקריאה והכתיבה לספר את הסיפור בעל פה באמצעות הקלטת שמע עצמית. אפשרות זו תאפשר גם לילדים האחרים להאזין לתוכן שהוקלט. יתרון נוסף של הספר הדיגיטלי הוא האפשרות לערוך אותו בהמשך במידת הצורך והרצון, להחליף איורים, לשפר את איכות ההקלטה ועוד.

בפרק דרכי הוראה לשילוב מושכל של טכנולוגיה בחוברת קווים מנחים ללמידה משולבת דיגיטל בגן הילדים, יש התייחסות ליצירת **ספר דיגיטלי מבוסס הקלטות שמע**, ובה הרחבה על דרכי היצירה של ספרים דיגיטליים יחד עם הילדים. בחוברת תוכלו להכיר כלים ופלטפורמות דיגיטליות, המאפשרים ליצור ספרים מסוג זה בקלות וביעילות יחד עם ילדים צעירים, וכן קישורים לכלים, לסביבות דיגיטליות ולמדריכים מקוונים. בחוברת גם טיפים והמלצות טכניות ופדגוגיות להקלטה מיטבית.

בדומה לספר רגיל, גם תוכן השקף של הספר שנוצר על ידי הילדים וישתלב בספרייה משולבת דיגיטל בגן, יכול את כל הפרטים וההפניות לפעילות. חשוב לאפשר לילדים עצמם להציע פעילויות בעקבות הספרים ועל ידי כך לעודד יצירתיות, פעילות וביטוי אישי.

גן האושר • ירושלים • מנהלת הגן: אושרית אסייג

גן אננס • ירושלים • מנהלת הגן: עמית אסרף כהן

רשימת ספרות

לוי-שמעון, ש' וקולן ל' (2019). "קול קורא" - תוכנית לחיזוק שטף הקריאה בבית הספר היסודי.

משרד החינוך (2022). *קווים מנחים ללמידה משולבת דיגיטל בגן הילדים*.

קליין, פ' ש' ויבלון, ב' י' (2008). ממחקר לעשייה בחינוך לגיל הרך. האקדמיה הלאומית הישראלית למדעים. הוצאת כתר.

קלודי, ט' (2018) *הקראה חוזרת בקבוצות קטנות והטרוגניות, כאמצעי להעצמת והכלת ילדים עם קשיים בגנים*. בלוג: קלודי טל - על חינוך לגיל הרך.

תורגמן, מ' (2016). קידום הבנת סיפור והפקתו באמצעות ספר אלקטרוני ותיווך גננות במסגרת גן הילדים. עבודה לשם קבלת תואר דוקטור לפילוסופיה. אוניברסיטת בר אילן.

American Academy of Pediatrics (AAP) 2017. *Guidelines for Health Supervision of Infants, Children, and Adolescents*.

Kapella, O., Schmidt, E-M. & Vogl, S. (2022). *Integration of digital technologies in families with children aged 5-10 years: A synthesis report of four European country case studies*.

US Department of Education (2017). *Reimagining the Role of Technology in Education: 2017 National Education Technology Plan Update*.

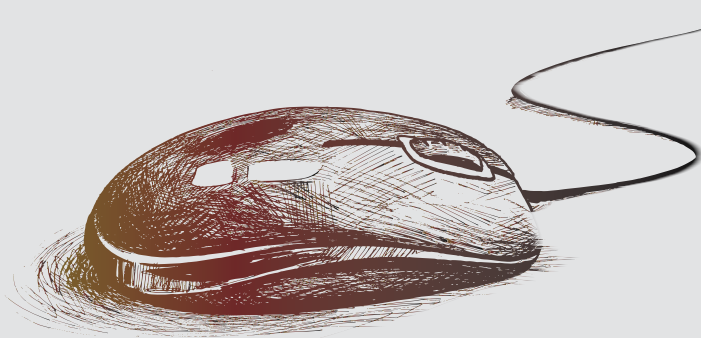
לקריאה נוספת

- קריאה דיאלוגית חוזרת של ספרי ילדים בגנים ובכיתות א'-ג' - הגיונית, אפשרית וקשה לביצוע. בלוג: קלודי טל - על חינוך לגיל הרך.

- ספר זה כל הסיפור! הספר כמרחב לקידום השפה ולצמצום פערים, עם ד"ר לימור קולן, מפמ"ר עברית בגיל הרך וביסודי (מפגש מוקלט).

<https://youtu.be/Cqf6Ulzm2Yc?si=w1FrgizOq5pRYpRP>

- קריאה דיאלוגית באוגדן צמצום פערים בשפה בגני הילדים <https://meyda.education.gov.il/files/PreSchool/zimzumpaarim-ogdan/kriya-diologit.pdf>

ולקדם את הרחבת אוצר המילים שלהם ואת יכולת ההבנה של מסרים סמויים וגלויים. יתרה מכך, התנסות זאת תורמת להבנת הנשמע ועשויה להוות קרקע פורייה לקידום מיומנויות הבנת הנקרא בהמשך. עיסוק קבוצתי בפעילויות בעקבות הספרים במרחבי הגן, לצד התנסות בסביבה דיגיטלית, עשויים לחזק מיומנויות חברתיות ולפתח חשיבה יצירתית, יכולת הבעה וביטוי אישי ופעלנות. התבוננות בספר הפיזי בשילוב האזנה לקובצי שמע מאפשרת לכל ילד וילדה להיחשף לתוכן הסיפור באופן עצמאי, ולמעשה מעודדת אותם להתנסות בקריאה של הספר עוד לפני שרכשו מיומנויות קריאה וכתובה באופן פורמלי. תהליך זה מפתח מיומנויות של אוריינות דיגיטלית כבר מגיל צעיר. מכלול זה עשוי לתרום לקידום בתחום השפה והאוריינות ובתחום החברתי-רגשי כבר בגיל הגן, לזרוע ניצנים למוכנות רכישת הקריאה והכתובה ולאפשר מעבר הדרגתי וקל לבית הספר.

גן האושר • ירושלים • מנהלת הגן: אושרית אסייג